

Guía Docente				
Datos Identificativos				2020/21
Asignatura (*)	Fundamentos de Enfermería	Código	750G01107	
Titulación				
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	Anual	Primeiro	Obrigatoria	12
Idioma	CastelánGalego			
Modalidade docente	Híbrida			
Prerrequisitos				
Departamento	Ciencias da Saúde			
Coordinación	Sobrido Prieto, Natalia	Correo electrónico	natalia.sobrido@udc.es	
Profesorado	Garcia Sanchez, Maria Matilde	Correo electrónico	matilde.garcia@udc.es	
	Sobrido Prieto, Natalia		natalia.sobrido@udc.es	
Web	moodle.udc.es			
Descrición xeral	Co estudo de Fundamentos de Enfermería preténdese introducir ao alumno nas ciencias da Enfermería, coa intención de que sexa capaz de comprender a función principal e diferenciada da profesión enfermeira e, ao continuar os estudos de cursos superiores, integre os conceptos fundamentais e a metodoloxía de traballo das/os enfermeiras/os para o coidado do individuo e dos grupos, e relacione os problemas de saúde coas necesidades básicas do ser humano.			

Plan de continxencia	<p>1. Modificacións nos contidos</p> <p>Non se realizan cambios nos contidos da materia.</p> <p>2. Metodoloxías</p> <p>*Metodoloxías docentes que se manteñen</p> <p>? Sesión maxistral</p> <p>? Seminario</p> <p>? Estudo de casos (computa na avaliación)</p> <p>? Lecturas (computa na avaliación)</p> <p>? Proba oral (computa na avaliación)</p> <p>? Proba mixta (computa na avaliación)</p> <p>*Metodoloxías docentes que se modifican</p> <p>Non se realizan cambios nas metodoloxías da materia.</p> <p>As metodoloxías programadas previamente de xeito presencial, pasarán a desenvolverse de xeito virtual.</p> <p>3. Mecanismos de atención personalizada ao alumnado</p> <p>? Correo electrónico: De uso para facer consultas e resolver dúbidas.</p> <p>? Videoconferencia sesión maxistral (Teams): 1 sesión semanal en gran grupo para a exposición dos contidos teóricos, na franxa horaria que ten asignada a materia no calendario da facultade.</p> <p>? Videoconferencia seminarios (Teams): 1 sesión semanal en grupo mediano para o avance dos contidos teóricos e para o seguimento e apoio na realización dos exercicios a realizar na unidade temática, na franxa horaria que ten asignada a materia no calendario da facultade.</p> <p>? Moodle: Empregarase como repositorio do material documental e para a realización de tarefas e actividades para o seguimento da materia.</p> <p>4. Modificacións na avaliación</p> <p>Non se realizan cambios na avaliación da materia</p> <p>*Observacións de avaliación:</p> <p>? As diferentes actividades de avaliación continuada efectuaranse de xeito non presencial, mediante a plataforma Moodle e con soporte en directo mediante Teams.</p> <p>? As probas de avaliación correspondentes ás convocatorias oficiais, realizaranse de xeito presencial e, de non ser posible, faranse na modalidade virtual.</p> <p>5. Modificacións da bibliografía ou webgrafía</p> <p>? Disporán de todos os materiais de traballo da maneira dixitalizada en Moodle.</p> <p>? Engádense ligazóns web na plataforma Moodle, como bibliografía complementaria a algún contido impartido de xeito non presencial, ao que terá acceso todo o alumnado.</p>
-----------------------------	---

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título

Resultados da aprendizaxe	
Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título

Analizar o desenvolvemento das sociedades ao longo da historia, describindo o proceso saúde-enfermidade para que, a través disto, se identifique a función de coidar nas sociedades de cada época.	A21	B1 B5 B7 B8 B11 B12 B14 B16 B18 B19	C3 C7 C8
Identificar a función diferenciada da Enfermaría e comprender a importancia do establecemento dun marco teórico propio que de sentido á actuación profesional.	A22	B1 B3 B4 B5 B6 B10 B21 B22 B24	C4 C6 C7 C8 C10
Comprender a evolución dos conceptos centrais da disciplina de enfermaría, así como as teorías e os modelos conceptuais máis relevantes.	A24	B1 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B11 B14 B16 B18 B20 B21 B24	C4 C7 C10
Describir a metodoloxía científica e a súa aplicación en enfermaría. Proceso de atención de enfermaría.	A22 A25	B2 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B11 B12 B13 B21	C11 C12

Aplicar o proceso de atención de enfermaría.	A23	B1 B2 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B14 B15 B16 B19 B20 B21 B22 B24	C3 C4 C6 C7 C8 C10 C11 C12
Valorar e planificar coidados básicos para a atención das necesidades fundamentais do ser humano.	A24 A37	B4 B5 B6 B7 B8 B10 B12 B14 B15 B16 B20 B21 B22 B24	C3 C4 C7 C8 C10 C11 C12

Contidos	
Temas	Subtemas

<p>HISTORIA DA ENFERMARÍA</p>	<p>Tema 1. ETAPA DOMÉSTICA DOS COIDADOS DE ENFERMERÍA</p> <ol style="list-style-type: none">1.1. Prehistoria1.2. Civilizacións Antiguas.1.3. Mundo Clásico: Grecia antiga, Roma <p>Tema 2. ETAPA VOCACIONAL DOS COIDADOS DE ENFERMERÍA</p> <ol style="list-style-type: none">2.1. Inicio do Cristianismo2.2. Alta e Baixa Edade Media2.4. Mundo Moderno2.5. Etapa Vocacionai en España <p>Tema 3. ETAPA TÉCNICA DOS COIDADOS DE ENFERMERÍA</p> <ol style="list-style-type: none">3.1. Mundo Contemporáneo3.2. Nova concepción da Enfermería3.3. Inicio da Profesionalización do Coidado3.4. Etapa Técnica en España <p>Tema 4. ETAPA PROFESIONAL DOS COIDADOS DE ENFERMERÍA</p> <ol style="list-style-type: none">4.1. Profesionalización do Coidado: Ámbito de actuación4.2. Formación enfermeira: Reforma universitaria nos 90, Espacio Europeo de Educación Superior4.3. Campo de actuación da enfermeira profesional4.4. Disciplina enfermeira no momento actual4.5. Etapa Profesional en España
<p>ENFERMARÍA PROFESIONAL. MODELOS E TEORÍAS DE ENFERMARÍA</p>	<p>TEMA 1. A ENFERMARÍA PROFESIONAL.</p> <ol style="list-style-type: none">1.1 Concepto de Enfermería.1.2 Campo de actuación.1.3 Características dunha profesión.1.4 Supostos básicos da profesión de Enfermería. <p>TEMA 2. FUNCIÓN DIFERENCIADA DA PROFESIÓN DE ENFERMARÍA.</p> <ol style="list-style-type: none">2.1 Funcións e función de Enfermería.2.2 O equipo de saúde. A enfermeira como membro do equipo de saúde <p>TEMA 3. MARCO CONCEPTUAL DA PROFESIÓN DE ENFERMARÍA.</p> <ol style="list-style-type: none">3.1 Concepto de Marco Conceptual dunha profesión.3.2 Necesidade de establecer un marco conceptual.3.3 Elementos que o compoñen. <p>TEMA 4. MODELOS DE COIDADOS EN ENFERMARÍA.</p> <ol style="list-style-type: none">4.1 Concepto de Modelo. Elementos dun modelo.4.2 Necesidade da adopción dun modelo na práctica.4.3 Criterios de clasificación dos modelos. Tendencias.4.4 Modelos máis representativos.4.5 O modelo de coidados de Florence Nightingale.4.6 O modelo de coidados de Virginia Henderson.4.7 O modelo de coidados de Dorothea Orem.

COIDADOS BÁSICOS DE ENFERMARÍA

TEMA 1. SEGURIDAD E ÁMBITO SEGURO

1.1. Introducción.

1.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados cun ámbito seguro.

TEMA 2. COMUNICACION

2.1. Introducción

2.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados coa comunicación.

TEMA 3. ESPIRITUALIDADE E CRENZAS

3.1. Introducción

3.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados coa espiritualidade.

TEMA 4. PERDIDA E DUELO

4.1. Introducción

4.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados coa perda e o duelo..

TEMA 5. HIXIENE E PROTECCION DA PEL

5.1. Introducción.

5.2. Coidados de enfermaría relacionados coa hixiene e a protección da pel.

TEMA 6. DESCANSO E SONO

6.1. Introducción.

6.2. Coidados de enfermaría relacionados co descanso e o sono.

TEMA 7. NUTRICION E HIDRATAACION

7.1. Introducción.

7.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados coa nutrición e a hidratación.

TEMA 8. ELIMINACION URINARIA

8.1. Introducción.

8.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados coa eliminación urinaria.

TEMA 9. ELIMINACION FECAL

9.1. Introducción.

9.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados coa eliminación fecal.

TEMA 10. RESPIRACION E CIRCULACION

10.1. Introducción.

10.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados coa respiración e circulación.

TEMA 11. MOVERSE E ADOPTAR UNHA BOA POSTURA

5.1. Introducción.

5.2. Coidados básicos de enfermaría relacionados con moverse e adoptar unha boa postura.

METODOLOXÍA CIENTÍFICA E A SÚA APLICACIÓN EN ENFERMARÍA. O PROCESO DE ATENCIÓN DE ENFERMERIA

TEMA 1. A APLICACIÓN DO MÉTODO CIENTÍFICO EN ENFERMARÍA: O PROCESO DE ATENCIÓN DE ENFERMARÍA.

- 1.1 O Proceso de Atención de Enfermaría: orixe e historia.
- 1.2 O Proceso como método de solución de problemas.
- 1.3 Etapas do proceso de Enfermaría.

TEMA 2. PRIMEIRA ETAPA DO PROCESO DE ATENCIÓN DE ENFERMARÍA: A VALORACIÓN

- 2.1 A recollida e selección de datos. Métodos para a recollida. Fontes que achegan datos.
- 2.2 A recollida de datos a través da entrevista. A entrevista como forma de comunicación e como medio de obtención de datos.
- 2.3 A recollida de datos a través da observación. Concepto e fins da observación.

TEMA 3. SEGUNDA ETAPA DO PROCESO DE ATENCIÓN DE ENFERMARÍA: IDENTIFICACIÓN DE PROBLEMAS: O DIAGNÓSTICO DE ENFERMARÍA.

- 3.1 Análise dos datos recollidos.
- 3.2 Diagnóstico de Enfermaría. Concepto. Evolución histórica.
- 3.3 Sistemas de clasificación dos Diagnósticos de Enfermaría
 - 3.3.1 Taxonomía diagnóstica.
- 3.4 Compoñentes do Diagnóstico de Enfermaría.
- 3.5 Clasificación dos Diagnósticos de Enfermaría.
- 3.6 Formulación correcta do Diagnóstico de Enfermaría.
- 3.7 Problemas Interdependentes. Concepto. Diferenzas entre Diagnóstico de Enfermaría e Problema Interdependente.

TEMA 4. TERCEIRA ETAPA DO PROCESO DE ENFERMARÍA: A PLANIFICACIÓN DOS COIDADOS.

- 4.1 Concepto e finalidade.
- 4.2 Selección de prioridades.
- 4.3 Establecemento de obxectivos.
- 4.4 Determinación de actividades.
- 4.5 Introducción á clasificación das intervencións enfermeiras (NIC) e a clasificación de resultados de enfermaría (NOC).

TEMA 5. CUARTA ETAPA DO PROCESO DE ENFERMARÍA: A EXECUCIÓN DO PLAN DE COIDADOS.

- 5.1 A execución do planificado. Persoas que interveñen na execución do Plan de Coidados.
- 5.2 Formas de intervención da enfermeira no Plan de Coidados.

TEMA 6. QUINTA ETAPA DO PROCESO DE ENFERMARÍA: A AVALIACIÓN

- 6.1 Concepto de avaliación no Proceso de Enfermaría.
- 6.2 Elementos e aspectos da avaliación.
- 6.3 Instrumentos de avaliación. Formas de avaliación.

TEMA 7. APLICACIÓN DAS TIC Á PLANIFICACIÓN DE COIDADOS

- 7.1 A informática nos coidados de Enfermaría

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Sesión maxistral	A21 A22 B16 B24 C8	42	105	147
Seminario	A37 B1 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B14 B18 B21 B22 C3 C6 C7 C10 C11 C12	29	58	87
Lecturas	A21 B1 B3 B4 B8 B11 B16 B19 B20 B21 C3 C6 C7 C8	0	24	24
Estudo de casos	A23 A24 A25 B1 B2 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B19 B21 B22 B24 C4 C6 C7 C8 C10 C11 C12	11	22	33
Proba mixta	A24 A25 B2 B3 B8 B9 B12 B13 C11	5	0	5
Presentación oral	A21 A22 B3 B7 B8 B14 C10	2	0	2
Atención personalizada		2	0	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	Exposición oral realizada por parte do profesor e aberta á participación do alumno, que será complementada coa utilización dos medios audiovisuais necesarios.
Seminario	Traballo en grupo a través da participación e discusión para o estudo dos diferentes aspectos relacionados coa materia. O material básico necesario facilitarase durante o desenvolvemento destes.
Lecturas	Afondamento na materia mediante textos de diferentes fontes documentais escollidos e seleccionados previamente polo profesor. Resolución de exercicios de autoavaliación, baseados nestes contidos.
Estudo de casos	Estudo, resolución e posta en común ante determinadas situacións de saúde/enfermidade mediante a utilización da metodoloxía científica enfermeira (proceso de atención de enfermaría). Como sistema de avaliación levará a cabo unha proba escrita onde o alumno deberá demostrar o coñecemento da aplicación da metodoloxía científica a través da resolución dun caso hipotético.
Proba mixta	Proba que integra preguntas tipo de probas de ensaio e preguntas tipo de probas obxectivas. En canto a preguntas de ensaio, recolle preguntas abertas de desenvolvemento. Ademais, en canto preguntas obxectivas, pode combinar preguntas de resposta múltiple, de ordenación, de resposta breve, de discriminación, de completar e/ou de asociación.
Presentación oral	Actividade baseada na exposición oral, onde se produce unha interacción ordenada entre docente e estudante, expondo cuestións que o alumno deberá responder, de forma oral, podendo así valorar o seu proceso de aprendizaxe e o coñecemento que posúe da materia, así como a capacidade de razoamento, espírito crítico, capacidade de síntese e de relación sobre os contidos do programa.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminario Estudo de casos	<p>A atención personalizada, que se describe en relación a estas metodoloxías concíbense como momentos de traballo, onde interactúa o alumno co profesor.</p> <p>A forma e o momento en que se desenvolverá indicárase en relación a cada actividade ao longo do curso segundo o plan de traballo da materia.</p>

Avaliación

Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Lecturas	A21 B1 B3 B4 B8 B11 B16 B19 B20 B21 C3 C6 C7 C8	Resolución de exercicios de autoavaliación, baseados nos contidos da materia.	20
Estudo de casos	A23 A24 A25 B1 B2 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B19 B21 B22 B24 C4 C6 C7 C8 C10 C11 C12	Resolución de casos onde se presentarán problemas de saúde-enfermidade hipotéticos.	20
Presentación oral	A21 A22 B3 B7 B8 B14 C10	Actividade baseada na exposición oral, onde se produce unha interacción ordenada entre docente e estudante, expondo cuestións que o alumno deberá responder, de forma oral, podendo así valorar o seu proceso de aprendizaxe e o coñecemento que posúe da materia, así como a capacidade de razoamento, espírito crítico, capacidade de síntese e de relación sobre os contidos do programa.	40
Proba mixta	A24 A25 B2 B3 B8 B9 B12 B13 C11	Proba que integra preguntas tipo de probas de ensaio e preguntas tipo de probas obxectivas. En canto a preguntas de ensaio, recolle preguntas abertas de desenvolvemento. Ademais, en canto preguntas obxectivas, pode combinar preguntas de resposta múltiple, de ordenación, de resposta breve, de discriminación, de completar e/ou de asociación.	20

Observacións avaliación

ASPECTOS A TER EN CONTA NA AVALIACIÓN: LECTURAS

O alumno que non realice a totalidade dos exercicios de autoavaliación programados para cada un dos cuatrimestres, de maneira independente, non se lle outorgará a puntuación establecida e calcularase a súa media, mediante a suma das restantes porcentaxes. Estes exercicios non forman parte da primeira e segunda oportunidade, senón que se establecen só como avaliación continua.

PRIMEIRA OPORTUNIDADE:A avaliación anteriormente descrita é a PROGRAMADA para todos os alumnos con MATRICULA COMÚN que se presenten á primeira oportunidade.Os estudantes que, no desenvolvemento da avaliación continua, non superen ou non realicen tanto a proba oral, como o estudo de casos, nas datas establecidas, poderán ser avaliados na data oficial correspondente á primeira oportunidade, mediante un exame escrito.A aplicación das porcentaxes correspondentes se realizará sempre e cando o alumno teña todas as probas superadas de xeito

independente.Cando o alumno non supere de xeito independente unha ou máis probas supoñerá a cualificación de SUSPENSO en acta. Se a media aritmética supera o 5, ao non ter superado algunha das avaliacións, figurará cun 4,9 en acta.O feito de non se presentar a algunha das probas implica figurar en acta como NON PRESENTADO.As probas superadas na primeira oportunidade conservaranse para a segunda oportunidade, coa cualificación obtida.

SEGUNDA OPORTUNIDADE:Para a Segunda Oportunidade o alumno será avaliado mediante un exame único escrito que incluírá a/s proba/s pendente/s ou non superadas, mantendo a porcentaxe establecida sobre a cualificación final.**MATRÍCULA PARCIAL:**Para os alumnos de MATRICULA PARCIAL poderán optar por examinarse por escrito en primeira e segunda oportunidade nun único exame que se corresponderá coas datas oficiais aprobadas en Xunta de Facultade, onde se aplicarán as porcentaxes relativas a cada parte do contido da materia.

DISPENSA ACADÉMICA: De acordo á normativa da UDC, admítese a dispensa académica nesta materia.**OPORTUNIDADE ADIANTADA:**Os alumnos que soliciten OPORTUNIDADE ADIANTADA deberán examinarse por escrito a través dun único exame que se corresponderá coas datas oficiais aprobadas en Xunta de Facultade.

MATRÍCULA DE HONRA:Os estudantes que desexen optar a matrícula, deberán cumprir os seguintes requisitos:Obter unha nota media superior a 9,5 na cualificación final da materia.Obter a máxima nota en dúas das tres probas de avaliación da materia.Presentarse á proba oral.Remitir as actividades de avaliación continua, que se indiquen na materia.Tras a aplicación dos criterios establecidos, a decisión final quedará supeditada á consideración dos profesores da materia.

FRAUDE E RESPONSABILIDADES

DISCIPLINARIASSegundo o establecido na normativa da UDC:1.- Se durante a realización dunha proba de avaliación os profesores responsables teñen coñecemento da quebra dos principios de decoro, legalidade ou mérito individual tales como o uso de documentos ou instrumentos non permitidos, a copia ou intento de copia dos resultados obtidos por compañeiros, a comunicación entre estudantes ou un comportamento impropio, procederáse á expulsión inmediata do estudante da proba de avaliación e redactarase unha acta cos motivos, que se enviará ao decano ou director xunto coas verificacións documentais que estime oportunas para a súa valoración. Todo, sen prexuízo das responsabilidades disciplinarias ás que puidese proceder de acordo coa cualificación da falta cometida polo alumno infractor.2.- Queda prohibido o acceso á realización das probas de avaliación con instrumentos electrónicos ou dispositivos móbiles acesos, non expresamente autorizados polo profesorado responsable, o cal será causa suficiente de expulsión da proba, logo de redactar a acta correspondente que se enviará ao centro.3.- A expulsión dunha proba de avaliación implicará a cualificación de suspenso (nota numérica de 0) na convocatoria da materia.4.- Na realización de traballos, o plaxio e a utilización de material non orixinal, incluído aquel obtido a través da internet, sen indicación expresa da súa procedencia e, se é o caso, o permiso do seu autor/a, poderá ser considerada causa de cualificación de suspenso na actividade. Todo iso sen prexuízo das responsabilidades disciplinarias ás que puidese haber lugar tras o correspondente procedemento.

Fontes de información

Bibliografía básica	<ul style="list-style-type: none"> - Donahue, Patricia M. (1988). Historia de la enfermería. Barcelona: Doyma - Nightingale, Florence (2011). Notas sobre enfermería : qué es y qué no es. Barcelona : Elsevier Masson - Siles, José (2011). Historia de la enfermería. Madrid: Difusión Avances en Enfermería - María Luisa Martínez Martín, Elena Chamorro Rebollo (2017). Historia de la Enfermería : evolución histórica del cuidado enfermero. 3ª edición. Barcelona: Elsevier - Alligood, Martha Raile (2018). Modelos y teorías en enfermería. 9ª edición. Madrid : Elsevier Science - Fernández Ferrín, Carmen (2000 (2003 reimp.)). Enfermería fundamental/Colección Master de Enfermería. Barcelona : Masson - Kozier y Erb (2013). Fundamentos de enfermería : conceptos, proceso y práctica. 9ª edición. Madrid : Pearson Prentice Hall - NANDA Internacional (2019). Diagnósticos enfermeros: definiciones y clasificación: 2018-2020. Barcelona: Elsevier - (). Híades : revista de historia de la enfermería. Alcalá de Guadaíra: Grupo Andaluz para la Investigación de la Historia de la Enfermería. Qalat Cháb - (). Metas de Enfermería. Ribarroja (Valencia): Difusión Avances de Enfermería - (). Revista Rol de enfermería. Barcelona : Ediciones Rol - (). Enfermería clínica. Ámsterdam : Elsevier Science Direct - (). Enfermería Global. Murcia: Universidad de Murcia - (2015). Herramienta online para la consulta y diseño de Planes de Cuidados de Enfermería. [Internet]. NNNConsult. Elsevier
Bibliografía complementaria	A bibliografía considerada como complementaria para o estudo desta materia facilitaráselle ao alumno a medida que se aborden cada un dos temas do programa, a través da plataforma Moodle.

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Anatomía/750G01001
 Sistemas da información e comunicación en ciencias da saúde/750G01004
 Fisioloxía/750G01105

Materias que continúan o temario

Estancias Clínicas I/750G01025
 Estancias Clínicas II/750G01026
 Practicum/750G01032
 Enfermaría Clínica I/750G01034
 Enfermaría Clínica II/750G01035

Observacións

Recomendacións Sostenibilidade Medio Ambiente, Persoa e Igualdade de Xénero: Para axudar a conseguir unha contorna inmediata sustentable e cumprir co obxectivo da acción número 5: "Docencia e investigación saudable e sustentable ambiental e social" do "Plan de Acción Green Campus Ferrol":

- 1.- A entrega dos traballos documentais que se realicen nesta materia realizarase a través de Moodle, en formato dixital sen necesidade de imprimilos
- 2.- Débese ter en conta a importancia dos principios éticos relacionados cos valores da sostenibilidade nos comportamentos persoais e profesionais
3. Facilitarase a plena integración do alumnado que por razón físicas, sensoriais, psíquicas ou socioculturais, experimenten dificultades a un acceso axeitado, igualitario e proveitoso á vida universitaria

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías